

OJAU - rechtskundig advies, mr. D. Deijle, Binckhorstlaan 36-C348, 2516 BE, 's Gravenhage,
Tel: 06-4575882, E-mail: info@ojau.nl, KvK: 67475698, Rek.nr: NL03 KNAB 0255 664303

Aangetekend:

De Staat der Nederlanden
Ministerie van Justitie en Veiligheid
T.a.v. de Minister van rechtsbescherming
Turfmarkt 147
2511 DP Den Haag

Inzake: reactie op afwijzing schriftelijke aansprakelijkstelling en gezamenlijk statement en commissiedebat adoptie d.d. 9 juni 2021

Ons kenmerk: Geadopteerden vs. de Staat

5 juli 2021, Den Haag

Excellentie,

Hierbij wend ik mij, Dewi Deijle van OJAU Rechtskundig adviesbureau, als juridisch belangenbehartiger en tevens als belanghebbende, nogmaals tot U, de minister voor rechtsbescherming.

Op 6 juni 2021 ontving ik helaas een teleurstellende (en zeer summiere) reactie op de brieven van 25 maart 2021, inhoudende:

- een herhaaldelijke aansprakelijkstelling namens de groep geadopteerden uit Indonesië die de behoefte hebben om hun roots en de achtergrond rondom hun adoptie te achterhalen.
- een gezamenlijk statement die uitgaat van een groep geadopteerden uit andere landen met gelijksoortige behoefte, en van de belangenorganisaties stichting Mijn Roots, Plan Angel en Shapla Community, die de noodzaak van een financiële tegemoetkoming voor individuele roots-zoektochten onderschrijven.

Als reactie op de afwijzende reactie om een (schade)fonds op te richten, en naar aanleiding van het commissiedebat adoptie dat op 9 juni 2021 heeft plaatsgevonden¹ stuur ik u deze brief.

In het commissiedebat adoptie heeft u beloofd om in het najaar met een goede brief te komen met daarin een aantal onderdelen, waaronder ook het onderdeel m.b.t. de vraag naar de zoektochten van geadopteerden, en wel of niet een financiële tegemoetkoming daarbij. Tijdens het debat zijn er door meerdere Tweede Kamerleden vragen gesteld aan u om tóch nog eens goed na te denken over de mogelijkheden hieromtrent. Ik verwijs naar de bijlage met daarin de vragen en de visie van enkele Tweede Kamerleden hierover en uw antwoorden daarop.

Ik heb u meerdere keren horen zeggen dat de belastingbetalers niet de dupe moeten worden van misstanden waar zij niets aan kunnen doen. Echter, we leven nu eenmaal in een land waarin burgers belasting betalen voor heel veel zaken die hun persoonlijke levenssfeer niet direct treffen, als ook voor regelingen waar zij mogelijk nooit gebruik van maken. Dit stelsel is gebaseerd op solidariteit.

¹ https://www.tweedekamer.nl/debat_en_vergadering/commissievergaderingen/details?id=2021A01040

Een werknemer draagt ook premies af voor de werknemersverzekeringen, ook al zal hij misschien nooit een beroep hoeven doen op een werkloosheidsuitkering of arbeidsongeschiktheidsuitkering, en kan er ook niets aan doen dat anderen wel werkloos of arbeidsongeschikt raken.

Grondslag fonds - morele verantwoordelijkheid en onderdeel van een breder pakket

Tijdens het commissiedebat op 9 juni 2021 hoorde ik u het volgende zeggen: *“Er zijn dingen in het verleden niet goed gegaan, maar niet alles wat niet goed gegaan is, ligt op het bordje van de overheid. Soms had het ook te maken met misstanden in de landen van herkomst of met misstanden bij bemiddelingsbureaus. U heeft in het rapport kunnen lezen dat ouders daar soms ook bij betrokken waren. Die zochten soms het randje op en gingen daar soms overheen. Ik vind het niet terecht dat de overheid alle aansprakelijkheid overneemt voor alles wat er is misgegaan. Dat zal echt van geval tot geval moeten worden bekeken.”*

Hierop wil ik namens degenen wiens belangen ik behartig graag op reageren.

Voor wat betreft de schade als gevolg van de misstanden die plaatsvonden in het land van herkomst kan het volgende gezegd worden. De vrije markt in kinderen werd op z'n beloop gelaten en wanpraktijken werden oogluikend toegestaan. Er vond geen adequate controle plaats op de onoverzichtelijke adoptiepraktijk. Zoals u zelf aangaf met betrekking tot het opschorten van de huidige internationale adopties, heeft interlandelijke adoptie een “aanzuigende werking” als het gaat om kinderen die in een kindertehuis terecht komen. De vraag naar kinderen was hoog, het aanbod werd in de landen van herkomst gecreëerd² en in veel gevallen speelde winstbejag een grote rol, wat in strijd is met het fundamenteel uitgangspunt dat bij adoptie het belang van het kind voorop moet staan. De Nederlandse overheid kon dus ook toen, net zoals dat ze nu probeert te doen, een adoptiestop afkondigen of in ieder geval internationale adopties opschorten om eerst een en ander zorgvuldig te onderzoeken. Maar de overheid was eerder bang voor een slechte reputatie.

Wat ook op het bordje komt van de overheid, heeft betrekking op de toezicht op het grote aantal adoptiebemiddelaars in Nederland. Het was de verantwoordelijkheid van de Nederlandse overheid om voor strenge regelgeving te zorgen. Tegen de perverse prikkel die was ontstaan werd niet opgetreden. Strafrechtelijke onderzoeken naar Nederlandse adoptiebemiddelaars zijn nooit adequaat in- of doorgezet³.

U heeft het ook over ouders die het randje opzochten, maar daar had de overheid dan ook strenger op moeten toezien. Adequate strafbepalingen voor frauduleuze handelingen waren er niet. In de parlementaire stukken behorende bij de totstandkoming van de Wobka stelde Ed Nijpels al de vraag over de destijds geldige boete van fl. 200 en of die nog wel een effectieve sanctie vormde voor fanaten⁴. Daarmee is verder niets wezenlijk gedaan.

Het is voor een geadopteerde bezwaarlijk om de adoptiebemiddelaar erop aan te spreken. Die zeggen namelijk: “wij deden niets fout, want er waren geen regels waar we ons aan moesten houden.” Zo hebben geadopteerden dit al ondervonden bij meerdere adoptiebemiddelaars (zowel particuliere bemiddelaars - zoals Nederlandse echtparen die als tussenpersoon fungeerden - als stichtingen) tot wie zij zich hadden gewend. Pijnlijk ook, want het raakt de kern van hun bestaansrecht. Een eventuele rechtszaak zou een enorme zware last zijn.

² In bepaalde landen, zoals in Indonesië, werd hier tegen opgetreden.

³ Als voorbeeld: in 1982 zijn er onderzoeken verricht door een speciale commissie van zes leden om illegale en criminele praktijken te onderzoeken bij de plaatsing van buitenlandse geadopteerde kinderen in Nederland, ook met betrekking tot kinderen uit Indonesië. Maar daar is verder nooit meer iets mee gebeurd.

⁴ Vaste Commissie voor Justitie, 1981-1985, Handelingen UCV 56, 27 april 1981, motie nr. 5 (16 194)

Ook zouden de geadopteerden met hun ouders in conclaaf moeten gaan om te vragen of ze wel zuiver hebben gehandeld. Voor veel geadopteerden is het gewoonweg ondoenlijk om te achterhalen of hun ouders ook het randje hebben opgezocht.

De meeste geadopteerden hebben geen direct bewijs - aangezien veel adoptiedocumenten heel erg écht lijken, maar vaak niet kloppen - met betrekking tot waar in welke fase van de adoptieprocedure het precies fout is gegaan en kunnen ze niet specifiek iemand aanwijzen wie eventueel schuldig of aansprakelijk is. Het kan gaan om een ouder die er alles aan deed om een kind te bemachtigen en die een onzuivere Nederlandse adoptiebemiddelaar (stichting of particulier) inschakelde, die weer contact had met een onzuiver contactpersoon in het land van herkomst die wel even voor een kind kon zorgen. Nu wordt de geadopteerde gestraft omdat hij zou moeten bewijzen wie precies verantwoordelijk is.

Hoe het ook zij, de Nederlandse overheid is in gebreke gebleven om te voorkomen dat er *gestolen en geroofde kinderen* Nederland werden binnengehaald. Tenslotte bleef het ministerie van Justitie beginseltoestemmingen afgeven, ook toen de zorgelijke signalen de overheid al hadden bereikt. En als de kinderen eenmaal in Nederland waren en het bleek dat ze mogelijk via illegaal weg waren verkregen, dan konden ze niet meer terug. Maar ook werd er verder geen nader onderzoek verricht naar de ware identiteit van die kinderen. Deze kinderen, inmiddels volwassenen, moeten nu zelf deze gegevens achterhalen.

Iedere geadopteerde heeft het recht om te achterhalen hoe het met zijn adoptie zit, en zou een eerlijke kans moeten krijgen om te zoeken naar zijn biologische ouders, zodat hij ook de mogelijkheid krijgt om te achterhalen of hij middels wanpraktijken Nederland is binnengekomen.

Ook het NJCM onderschrijft het standpunt⁵. Mede vanuit het NJCM is gewezen op de schending van de identiteitsrechten van interlandelijk geadopteerden en heeft het NJCM gepleit voor juridische en financiële ondersteuning vanuit de overheid voor geadopteerden bij hun zoektocht naar hun afstamming.

Wat vaker is gezegd: geadopteerden zijn bezig met het oplossen van misdrijven, en daar hebben ze de juiste middelen voor nodig.

Weliswaar heeft de commissie Joustra niets gezegd over de juridische schuld en juridische aansprakelijkheid van het ministerie van Justitie en Veiligheid, maar het is ook helemaal niet nodig dat een onderzoekscommissie (of een rechter) zich moeten uitspreken hierover. De grondslag om de geadopteerden met zoekbehoefte tegemoet te komen in een individuele zoektocht, hoeft niet te liggen in aansprakelijkheid, maar eerder in een zorgplicht die op het desbetreffende ministerie rust. Het gaat om een *morele verantwoordelijkheid*. Het doel is dan gericht op erkenning, genoegdoening en een bredere ondersteuning, mede door middel van een fonds.

Voorbeelden fondsen

Ik verzoek de minister om te kijken naar de mogelijkheid voor het oprichten van een fonds. Er zijn enkele fondsen die in het leven zijn geroepen voor slachtoffers, waarbij de zaak buiten het reguliere aansprakelijkheidsrecht is geplaatst en een schaderegeling voor de gedupeerden is getroffen.

Ik verwijs als eerste naar een nieuwsbericht van de NOS waarbij het gaat om 70.000 gedupeerde kinderen van de toeslagenaffaire die een tegemoetkoming kunnen krijgen van een bedrag tussen de € 1.500 tot € 7.500⁶. Een financiële tegemoetkoming als steuntje in de rug. Het is bedoeld als een startbedrag voor de kinderen om de regie over hun eigen leven op te pakken.

⁵ Reactie NJCM op het rapport "Commissie onderzoek interlandelijke adoptie" ("commissie -Joustra") 8 februari 2021, 7 juni 2021

⁶ <https://nos.nl/artikel/2386210-70-000-gedupeerde-kinderen-toeslagenaffaire-krijgen-tegemoetkoming>

Het aantal interlandelijke geadopteerden is overigens ook veel lager. Er zijn ongeveer 40.000 interlandelijke geadopteerden (vanaf 1971), waarvan een groot deel (nog) geen zoekbehoefte heeft. *Asbestslachtofferfonds*

Ook verwijs ik naar het asbestslachtofferfonds. De SVB voert deze regeling uit. Het slachtoffer krijgt een voorschot tegemoetkoming van de overheid, en daarnaast kan worden gekeken of schade kan worden verhaald bij o.a. (ex-)werkgevers die met asbest werkten of bij de fabrikant⁷. Het Instituut Asbestslachtoffers is in het leven geroepen om hierin te adviseren en te bemiddelen⁸. Als schade verhalen wel lukt, dan wordt het voorschot verrekend met de uiteindelijke schadevergoeding. Als dit niet lukt, hoeft het asbestslachtoffer de tegemoetkoming niet terug te betalen.

Slachtoffers van geweld in de jeugdzorg

Ik verwijs als laatste naar de tijdelijke regeling financiële tegemoetkoming voor slachtoffers van geweld in de jeugdzorg⁹. Deze regeling is bedoeld voor personen die slachtoffer zijn geweest in de jeugdzorg. Het gaat hier verder om een tegemoetkoming dat onderdeel is van een breder pakket aan erkenningsmaatregelen. Deze tijdelijke regeling betreft een bestuursrechtelijke regeling op basis van de Wet schadefonds geweldsmisdrijven. De regeling wordt uitgevoerd door de commissie van het Schadefonds geweldsmisdrijven en is onder andere gebaseerd op het feit dat de Nederlandse overheid het leed van slachtoffers erkent.

De overheid zelf heeft weliswaar niet zelf geweld gepleegd jegens de personen die in de Jeugdzorg zaten, maar heeft nagelaten om het geweld te voorkomen. In het kader van de adoptiezaken heeft de overheid ook nagelaten om wanpraktijken te voorkomen. Bepaalde zaken hadden voorkomen kunnen worden door toentertijd de juiste maatregelen te nemen.

De vraag is waarom deze situatie niet analoog kan worden toegepast op de situatie van de geadopteerden met zoekbehoefte.

Ook bij de fondsen die als voorbeeld zijn gegeven, gaat het om regelingen waar veel belastingbetalers de dupe van zijn, omdat ze belasting betalen voor iets waar zij niets aan kunnen doen, en het om zaken gaat die ze niet direct treffen: problemen in de Jeugdzorg, de Toeslagaffaire en asbest.

Het toekennen van een tegemoetkoming voor individuele zoektochten kan ook gezien worden als onderdeel van een breder pakket aan erkenningsmaatregelen, zoals dat er geld is vrij gemaakt voor een expertisecentrum. Dit expertisecentrum is echter, in tegenstelling tot wat u voor ogen heeft, niet voldoende voor een échte zoektocht naar biologische familieleden in het land van herkomst en om het ware verhaal te achterhalen. Een deel van het bedrag van 36,4 miljoen dat beschikbaar wordt gesteld zou tevens kunnen worden aangewend voor een fonds. Juist omdat er nu haast is geboden: belangrijke kennis en informatie in de landen van herkomst verdwijnen, een grote groep biologische ouders overlijden.

Gedupeerden

Het “gedupeerd” zijn moet losgekoppeld worden van het tevredenheidsgehalte onder geadopteerden. Veel geadopteerden zijn tevreden met hun leven hier (en gelukkig maar), omdat ze hier toch een leven hebben moeten opbouwen. Dat neemt echter niet weg dat ook zij vragen kunnen hebben rondom hun adoptie of de behoefte hebben om te willen weten waar ze vandaan komen en achter het ware verhaal van hun adoptie willen komen. Ik verwijs naar de uitgebreide uiteenzetting over zoekbehoefte in de brief van 25 maart 2021, als ook naar de 105 verhalen van geadopteerden die ik hierbij heb meegestuurd. Het zijn verschillende verhalen. De vraag of een geadopteerde nu tevreden is, haalt de kern van waar het om gaat onderuit.

⁷ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0035006/2021-01-01>

⁸ <https://asbestslachtoffers.nl/>

⁹ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0044414/2021-01-01>

De geadopteerden zijn als baby/kind door Nederland als ontvangende land niet voldoende beschermd en zijn nu gedupeerd in de zin van dat ze moeten leven met de mogelijkheid dat ze zijn geroofd, aangezien de gedachte dat hier sprake van is, bepaald niet onrealistisch is¹⁰. Zij hebben het recht om dit uit te zoeken.

Basisbedrag voor individuele zoektocht

Een grote groep geadopteerden hebben kosten gehad aan een zoektocht (geleden schade), maar er zijn ook geadopteerden die op dit moment een zoektocht uitvoeren of nu nog helemaal niet, maar dat later misschien wel willen doen. Het kan van iemands levensontwikkeling afhangen wanneer hij bewust wordt van zijn adoptie, of en zo ja wanneer hij vragen krijgt over zijn afstamming en identiteit. Er is ook een groep geadopteerden die er stellig van overtuigd is helemaal geen behoefte te hebben. Over die groep gaat deze brief dan ook niet. Het zou echter niet zo moeten zijn dat de geadopteerden die wel behoefte hebben, niet tegemoet gekomen kunnen worden omdat een ander deel er geen behoefte aan heeft. Juist als een deel van de geadopteerden er geen behoefte heeft, dan zal dat ook weer van invloed zijn op het totale bedrag dat voor een eventueel fonds nodig is.

De kosten voor een roots-zoektocht kunnen uiteen kunnen lopen. Het hangt per land van herkomst af hoe een zoektocht zo effectief mogelijk ingezet kan worden. De geadopteerde kan hulp vragen van een land specifieke organisatie die ervaring heeft in zoektochten in het land van herkomst.

Wat ik in mijn brieven van 25 maart 2021 heb aangegeven is dat veel geadopteerden al geholpen zouden zijn met een basisbedrag. Voor een zoektocht voor Indonesië is een voorbeeld gegeven van kosten die een geadopteerde kwijt kan zijn aan een roots-zoektocht. Het gaat om bedrag van € 2.500,-¹¹. Dit zijn de *gemiddelde kosten* die een geadopteerde kwijt is in verband met een roots-zoektocht die wordt verricht in Indonesië (al dan niet met behulp van belangenorganisatie stichting Mijn Roots, maar dat hoeft dus niet per se). Het gaat ook om kosten zoals een vliegticket naar Indonesië, het veldwerk, om een oproep te plaatsen in het land via media kanalen, kosten voor een tolk, andere kosten in verband met vertalen van documenten, voor enkele DNA-tests¹², e.d. Veel geadopteerden uit Indonesië zouden met een dergelijk bedrag al gebaat zijn om de noodzakelijk kosten te kunnen dekken. Wat een roots-zoektocht inhoudt, is meerdere malen namens de groep geadopteerden en samen met de belangenorganisaties stichting Mijn Roots, Plan Angel en Shapla Community in diverse brieven gericht tot u en uw ministerie uiteengezet, als ook in die van 25 maart 2021¹³.

De een zal meer kwijt zijn, de ander minder. Het kan ook goed zijn dat een geadopteerde alleen enkele DNA-tests nodig heeft. Een tegemoetkoming kan bijvoorbeeld inhouden een minimum/maximum bedrag - zoals ook is geregeld voor de kinderen die door de toeslagaffaire zijn gedupeerd - of alleen een gemaximeerd bedrag.

Met een (gemaximeerd) basisbedrag hoeft er ook geen complexe rekensom te worden gemaakt per geadopteerde die hier aanspraak op wil maken. Daarnaast kan eventueel worden onderzocht of schade op een andere manier nog verhaald kan worden op andere partijen die u noemde in het commissiedebat van 9 juni 2021 - ik verwijst naar de vergelijkbare uitvoering van het asbestslachtofferfonds via een stichting die hierin bemiddeld - al dan niet voor wat betreft het bedrag dat een eventueel maximumbedrag van een eventuele tegemoetkoming te boven gaat.

¹⁰ In de brief van 25 maart 2021 is hier uitgebreid op ingegaan, als ook in de eerste schriftelijke aansprakelijkstellingsprocedure namens de groep geadopteerden uit Indonesië tussen 12 september 2017 en 31 mei 2018.

¹¹ Voor geadopteerden uit Bangladesh is een gemiddelde berekend van € 3.500 per individuele roots-zoektocht.

¹² Als familie is teruggevonden kan daarmee worden nagegaan of het werkelijk om biologische familie gaat, of als er verder geen leads meer zijn, kan de geadopteerde DNA afstaan voor in een DNA databank.

¹³ Deze zijn openbaar, behalve de 105 verhalen van geadopteerden en hun namen niet: <https://www.ojau.nl/over-misstanden-in-adoptie-en-financiele-tegemoetkoming/>

Dat er verantwoording afgelegd moet worden over het te besteden bedrag, is ook begrijpelijk. Dat kan bijvoorbeeld door het overleggen van een zoekverslag en facturen van kosten die zijn gemaakt (vliegticket, aanschaf DNA testen, etc.), zoals dat ook bij andere overheidsregelingen bewijsstukken worden opgevraagd.

Een fonds ten behoeve van roots-zoektochten hoeft helemaal niet complex te zijn. Over het opzetten daarvan, daar kunnen mensen zoals ik gerust over mee denken.

Hopelijk neemt u deze brief mee in uw overweging om te kijken naar de mogelijkheid van een fonds waaruit een financiële tegemoetkoming voor individuele roots-zoektochten ter beschikking gesteld kan worden.

Namens belanghebbenden die zich met dit schrijven tot uw Ministerie wenden,
Dewi Deijle

(Juridisch belangenbehartiger)